

Vattenförvaltning på kommunal nivå

– Exempel från kommunerna i Gävleborg

Naturskyddsföreningen Kansli Gävle-Dala

Maria Elfving, Vattensamordnare
Vattenmyndigheten för Bottenhavets vattendistrikt
Länsstyrelsen Västernorrland

Innehåll

1. Kort bakgrund om Vattenmyndighetens mandat & uppdrag
2. Vattenförvaltning på kommunal nivå
3. Goda exempel från Gävleborgs län
4. Kommunala fiskevårdsplaner i vattenförvaltningen
5. Medskick och bra länkar

Bakgrund

Rent vatten börjar bli en bristvara

2000 kom EU:s medlemmar överens om

RAMDIREKTIVET FÖR VATTEN

Ett ansvar för hela landet

Tillsammans kan vi värna vattnens värden!

Vad är vattenförvaltning?

5 Vattendistrikt

utifrån avrinningsområdets gränser

5 Vattenmyndigheter

vid 5 länsstyrelser

5 Vattendelegationer

som fattar beslut

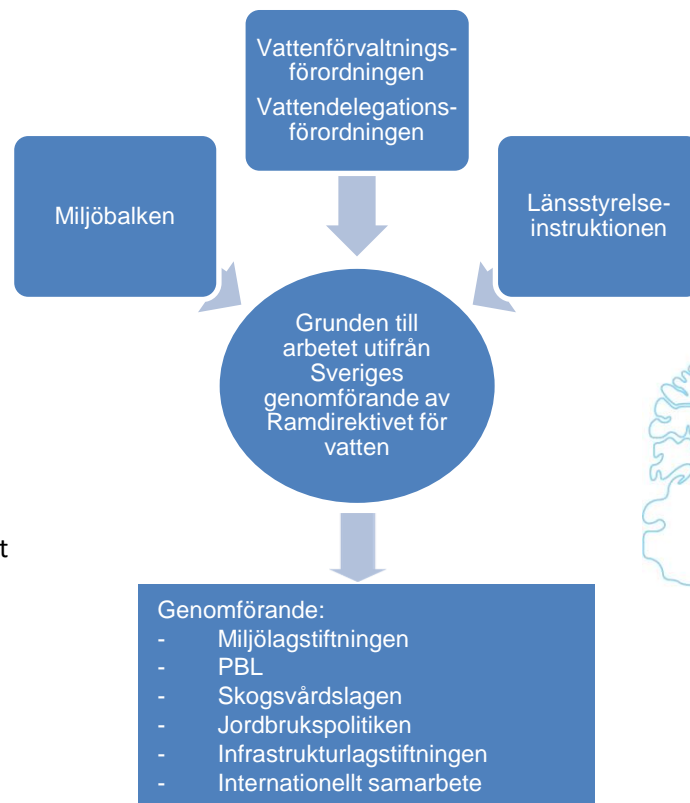
21 beredningssekretariat

ett på varje länsstyrelse – bereder underlag och samordnar länsstyrelsens arbete

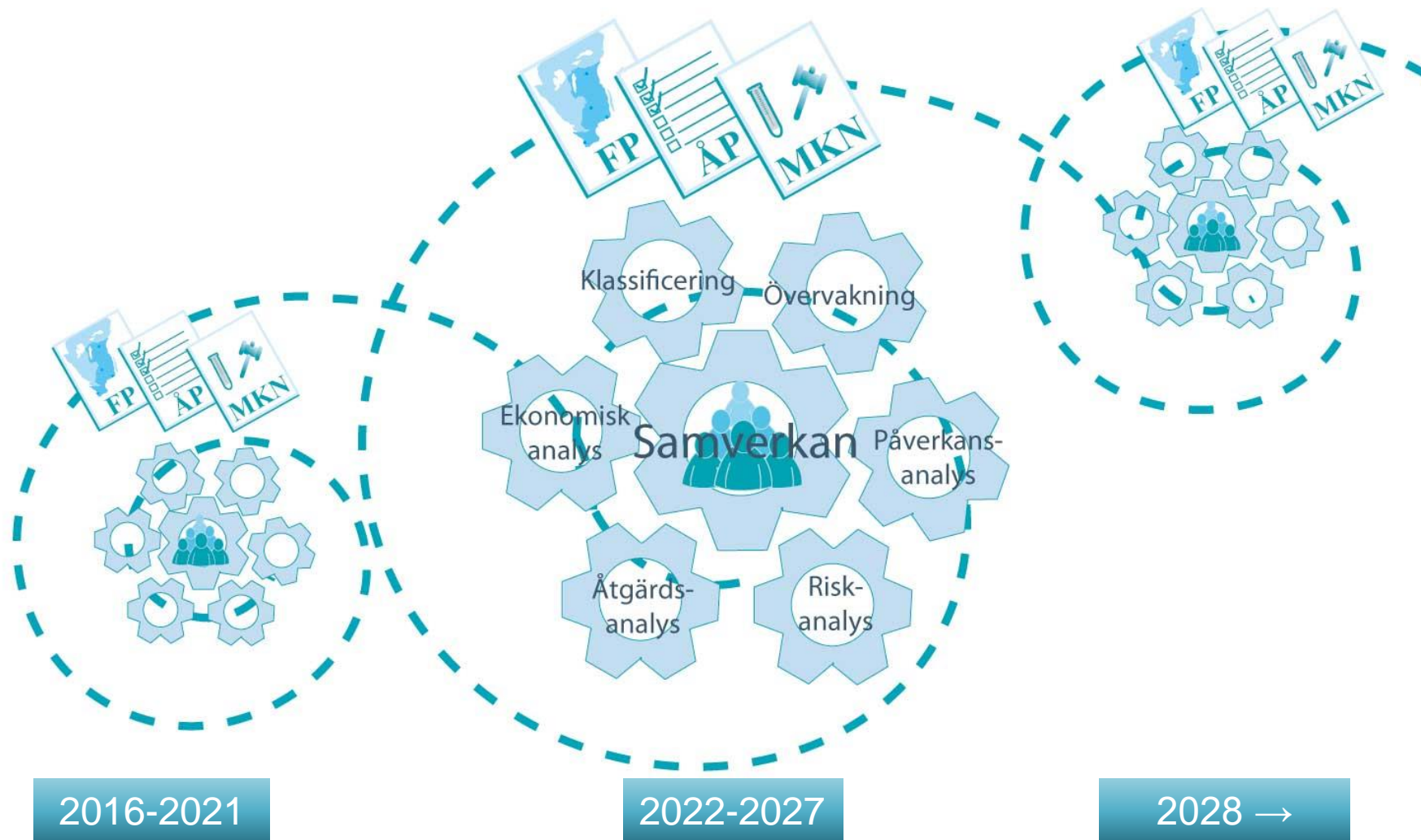
Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027

[Länk till webbsida med alla åtgärder](#) → ett åtgärdsprogram per distrikt

Havs- och vattenmyndigheten och SGU tar fram föreskrifter, vägledning och handledningar

6-årig vattenförvaltningscykel – adaptiv förvaltning

Blå Trådar (åtgärdskedjan)

Kommunerna har både myndighetsroll och en roll som verksamhetsutövare...

Kommunernas myndighetsroll:

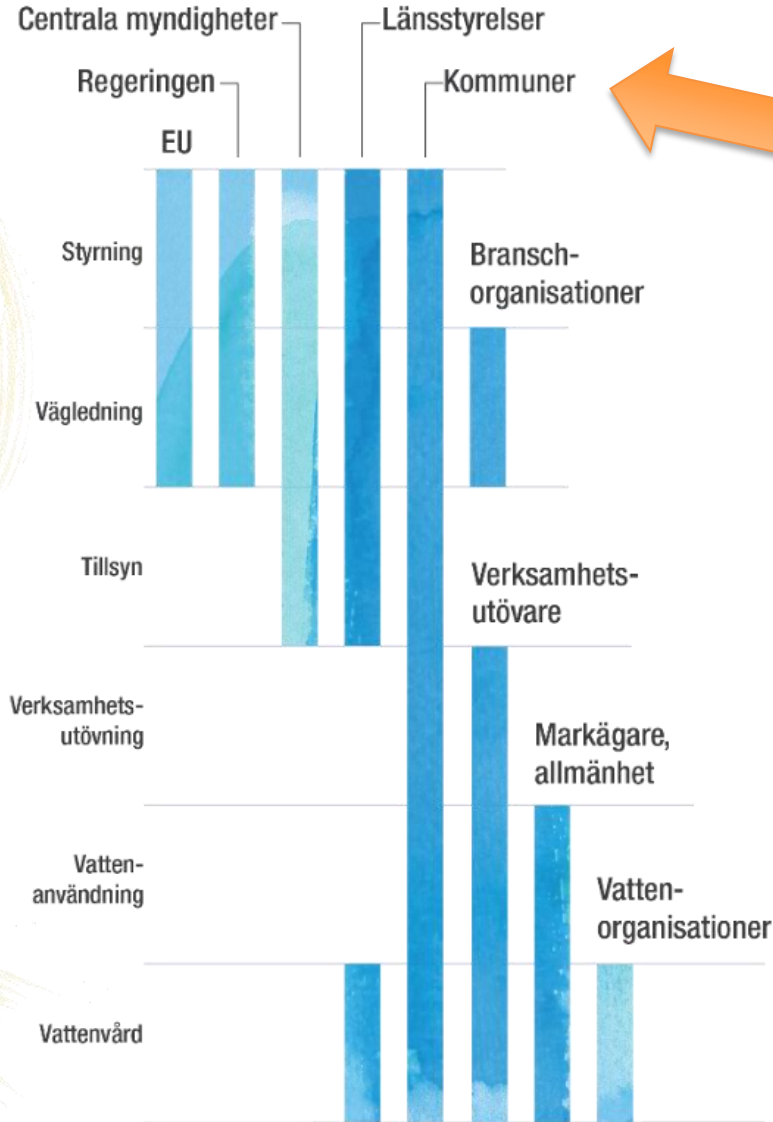
- kommunal planering
- dricksvattenskydd
- tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden

Kommunerna har också en roll som verksamhetsutövare själva eller genom bolag inom vatten och avlopp.

[Översikt kommunernas åtgärder](#)

Vattenmyndigheten

...därför är de den enda aktör som har en aktiv roll i alla led.

Goda exempel från kommunerna i Gävleborgs län - Administrativa åtgärder i åtgärdsprogrammet

Samtliga kommuner tillhör
Bottenhavets vattendistrikt

- **Bollnäs**
- **Gävle**
- **Hofors**
- **Hudiksvall**
- **Ljusdal**
- **Nordanstig**
- **Ockelbo**
- **Ovanåker**
- **Sandviken**
- **Söderhamn**

Exemplen kommer från 2021-års återrapporteringen av åtgärdsprogrammet för vatten där kommunerna själva har svarat på en enkät som skickats ut årligen.

Administrativa vs. Fysiska åtgärder

- **Administrativa åtgärder** – riktade till myndigheter, länsstyrelser och kommuner (tillsyn, vägledning, prövning)
 - Åtgärdsprogrammet, juridiskt bindande
- **Fysiska åtgärder i vattenmiljön** – sådana vattenförbättrande åtgärder som en markägare eller verksamhetsutövare utför.
 - Konsekvensen i genomförandet av de administrativa åtgärderna, t.ex. tillsyn.
 - Åtgärdsförslag i VISS som grund för prioritering

Den kommunala behovsutredningen

Fråga

Har miljö kvalitetsnormerna för vatten använts som prioritering i kommunens behovsutredning?

Ljusdals
kommun

”Tillsyn kopplad till näringsämnesläckage har prioriterats utifrån MKN.
T. ex. uppsökande inventering och tillsyn av jordbruk.”

Söderhamn
kommun

”T. ex. vid inventering av enskilda avlopp och vid tillsyn av lantbruk och vattenskyddsområden. Kommunen har dessutom börjat arbeta med PFAS.”

Exempel på hur kommuner kommenterat att de arbetar vid planering av den egeninitierade tillsynen i kommunens tillsynsplan

Hofors,
Hudiksvall &
Nordanstig
kommun

”**Statusklassningar av vattenförekomster** ingår som en mycket viktig del av tillsynen av provningspliktiga tillsynsobjekt. Inventeringen av enskilda avlopp prioriteras i områden där sjö/vattendrag är näringspåverkade.

Vi har utfört tillsyn på gödselhantering på hästgårdar och då valdes främst att besöka hästgårdar som ligger vid vattenförekomster där **risk för övergödning föreligger.**”

Gävle
kommun

I tillsynsplanen är inte miljö kvalitetsnormen för vatten en prioriteringsgrund för tillsynen. För miljöskydd är det inte en direkt prioriteringsgrund då vi prioriterar objekt med årlig avgift och vi oftast inte har möjlighet att prioritera andra områden utöver det.

Indirekt finns dock en prioriteringsgrund då verksamheter med utsläpp till vatten kan få en riskpoäng och då får lite högre tillsynstid och då också en marginellt högre prioritering. När handläggaren sedan bedriver tillsyn på den specifika anläggningen kan MKN-vatten bli en tillsynsfråga som granskas men det är som sagt inte med som en prioriteringsgrund i tillsynsplanen

Hänsyn till miljö kvalitetsnormer för vatten vid tillsyn av Jordbruksverksamheter?

Fråga

Har tillsynen medfört att åtgärder för att minska näringsläckage vidtagits?

Hofors,
Hudiksvall &
Nordanstig
kommun

”Tittar på recipientens känslighet vid utformning av beslut mm. Vi har också deltagit i Jordbruksverkets nationella projekt om gödselhantering på hästgårdar.”

Ljusdal
kommun

”I behovsutredning och tillsynsplan har inventering och tillsyn av jordbruksverksamheter i kommunen **prioriterats för åren 2022-2024**. Flera av dessa verksamheter beräknas ligga i direkt eller nära anslutning tillrecipienter med dålig status.”

Arbete för att begränsa utsläpp

Fråga

Har tillsynen exempelvis medfört att åtgärder för att begränsa utsläppen av näringsämnen, prioriterade och särskilt förorenade ämnen vidtagits?

Gävle
kommun

”Åtgärder för att minska utsläpp av BOD* och fosfor har vidtagits vid ett flertal anläggningar (t.ex. upprustning av anläggning, utökad egenkontroll, nytt reningssteg).”

**BOD: Biochemical Oxygen Demand (förtkortat BOD; på svenska "biokemisk syreförbrukning").
Ett mått på hur mycket biologiskt nedbrytbar substans det finns i vatten.*

Ljusdals
kommun

”Flera av kommunens egna ARV* har dålig status och förelägganden eller förbud. Prioritering av krav på åtgärder kommer ske för avloppsreningsverk nära vattenförekomster med dålig status.”

**ARV: Avloppsreningsverk*

Med avseende på PFOS i ytvatten och PFAS i grundvatten

Fråga

Har kommunen påbörjat arbetet med att identifiera verksamheter och områden som bidrar till att miljö kvalitetsnormen inte följs?

Söderhamn
kommun

”Området vid det före detta flygflottiljområdet utreds gällande PFAS. Under 2021 presenterades flera rapporter inklusive undersökningar om föroreningarna. Kommunen **planerar även för en inventering** i kringliggande område. Kommunen har kontakt med Försvarsmakten i arbetet.”

Ljusdals
kommun

”Kommer 2022 påbörja arbete med deponier. Arbetar fortfarande med förelägganden kring gammal övningsplats för räddningstjänsten.”

Med avseende på PFOS i ytvatten och PFAS i grundvatten

Fråga

Genomfört åtgärder för att begränsa fortsatt spridning av PFAS och PFOS från dessa verksamheter och områden?

Hofors &
Hudiksvall
kommun

”Vi har inga kända verksamheter som sprider PFAS eller PFOS. Ett område med PFOS i mark och grundvatten har sanerats och är nu färdigsanerat. En föroreningsutredning har utförts efter en släckinsats med PFAS efter att dricksvattenbrunnar påverkats. Sanering har inte bedömts miljömässigt motiverat eller tekniskt möjligt eller ekonomiskt försvarbart.”

Söderhamn
kommun

”Utredningar pågår. Försvarsmakten har fått ett föreläggande om åtgärder då det är höga halter av PFAS. Det har under 2021 antagits tillfälliga kostrekommendationer för fisk från närliggande sjö, Ålsjön. Söderhamn Nära tar hänsyn i uttaget av dricksvatten från området för att reducera halten PFAS i dricksvattnet. Blandning sker från flera uttagspunkter.”

Ljusdals
kommun

”Förelagt om utökande provtagningsprogram samt ingår i kommungemensam samverkan kring högre åtgärdstakt för PFOS-och PFAS-föroreningar.”

Arbete med framtida vattentäkter

Fråga

- ***Finns utpekade framtida vattentäkter för er kommun, t. ex. i regional vattenförsörjningsplan, vattenplan eller motsvarande?***
- ***Om ja, arbetar kommunen med att skydda dem?***

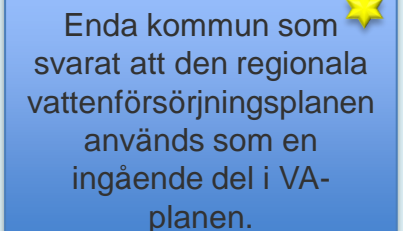
Söderhamn
kommun

” Det finns en äldre utredning samt den regionala vattenförsörjningsplanen. Särskild hänsyn tas till vissa av kommunens grundvattentillgångar i den nya översiktsplanen. Arbetet behöver utvecklas.”

Sandviken
kommun

”Framtida potentiella vattentäkter finns beskrivet i kommunens VA-plan samt i den regionala vattenförsörjningsplanen. Områdena har beskrivits i VA-planen med syftet att peka ut deras viktiga ställning innan det finns legalt skydd.”

Enda kommun som svarat att den regionala vattenförsörjningsplanen används som en ingående del i VA-planen.

Forts. vattentäkter

Fråga

För de vattentäkter som saknar skydd, pågår eller planeras arbete med att ta fram vattenskyddsområde?

Ockelbo
kommun

”Arbete pågår för att ta fram en prioriteringsordning för arbete med vattenskyddsområde för samtliga vattentäkter, både inrätta nya och förnya äldre.”

Nordanstig
kommun

”Det finns en planframtagen för revidering av vattenskyddsområdena. Sörfjärdens vattentäkt är den enda vattentäkten inom kommunen som saknar skyddsområde men en ansökan är inlämnad till länsstyrelsen för fastställande.”

Miljöbedömning av ÖP där MKN beaktas

Fråga

Har kommunen genomfört en miljöbedömning av översiktsplanen (ÖP) där ni tagit med miljökvalitetsnormer för vatten?

Gävle
kommun

”En miljökonsekvensbeskrivning har gjorts till ÖP som omfattar miljökvalitetsnormer, men att bedömningar inte kan göras i detalj i övergripande skede. Genom att tillämpa riktlinjerna i ÖP avses miljökvalitetsnormer kunna följas. Riktlinjer anger bl.a. att vid exploatering som kan antas skada vattenresurser ska utredning utföras som redovisar hur vattenresursen säkerställs. I alla detaljplaner på eller vid vattenresurs görs dagvatten- och/eller hydrologiska utredningar som visar hur vattenresursen påverkas och vilka åtgärder som behöver vidtas.”

Ljusdal
kommun

”Uppräkning av största vattenförekomsterna samt dess status, beskrivning av åtgärder för att genom tillsyn bevaka att miljökvalitetsnormerna följs.”

Sandviken
kommun

”I varje detaljplan görs en behovsbedömning där förväntad påverkan på MKN hanteras.”

Insatser i detaljplanearbetet

Fråga

Har kommunen gjort andra insatser kopplade till detaljplanearbetet för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten?

Bollnäs
kommun

”Kommunen har tagit fram vägledningar såsom styrdokument med hänsyn taget till MKN. Dessa används sedan när detaljplaner ska tas fram. Funktionen för just vattenexpertfrågor har också placerats på kommunens planavdelning Samhällsbyggnadskontoret men hänsyn till att MKN ska lyftas i tidigt skede vid detaljplanering.

Nordanstig
kommun

”I kommunens undersökning om betydande miljöpåverkan finns miljö kvalitetsnormerna med som en punkt. Vid eventuell påverkan tas kompletterande utredningsmaterial fram i planprocessen..”

Ockelbo
kommun

”I varje detaljplan görs en behovsbedömning där förväntad påverkan på MKN hanteras. I de fall där det anses nödvändigt görs dagvattenutredningar med förslag på principiella dagvattenlösningar. I vissa fall ställs också krav på åtgärder innan startbesked kan ges.”

Fysiska åtgärder

Fråga

Har kommunen tagit hänsyn till åtgärdsbehov som finns i VISS för de vattenförekomster som berörs av översiktsplanen?

Hofors &
Hudiksvall
kommun

”Det största åtgärdsbehovet inom kommunen ligger på fysiska åtgärder. Kommunen har en fiskevårdsplan som antogs av kommunfullmäktige 2005 och den har sedan dess **legat som grund förbiologisk återställning i vattendrag**. Det kan handla om att undanröja vandringshinder samt restaurera lek och uppväxtområden i vattendrag.”

Ockelbo
kommun

”I detaljplanering hanteras MKN under en separat rubrik med VISS åtgärdsbehov som underlag”

Forts. Fysiska åtgärder

Fråga

Har kommunen tagit hänsyn till åtgärdsbehov som finns i VISS för de vattenförekomster som berörs av översiktsplanen?

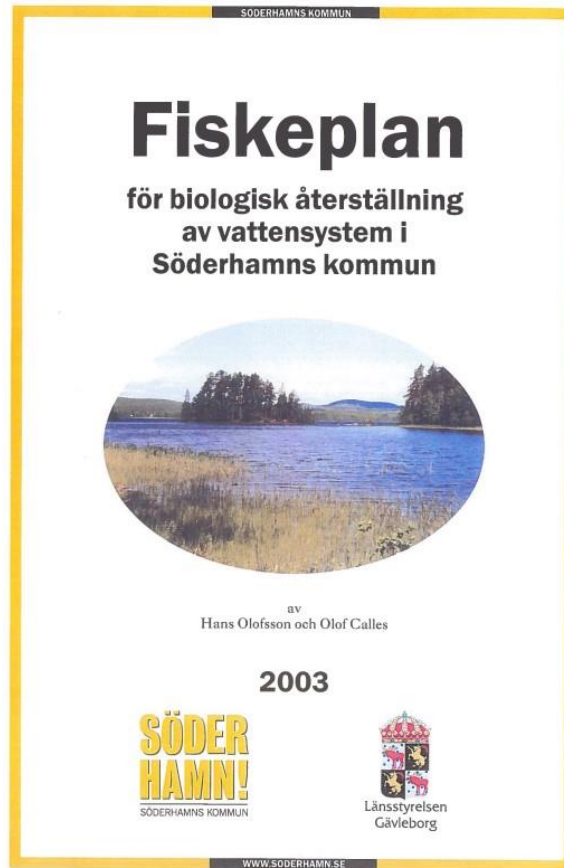

Gävle
kommun

I detaljplanearbete används VISS som kunskapsunderlag. I de fall föreslagna åtgärder är möjliga att hantera inom ramen för en detaljplan så föreslås exempelvis planbestämmelser eller avtalsskrivningar. Åtgärdsbehovet är dock ofta svårt att fånga i ett enskilt planområde. Detaljplanens storlek är ofta mycket liten i förhållande till vattenförekomsternas storlek. Det gör att effekterna av åtgärder inom ramen för DP blir små i förhållande till hela åtgärdsbehovet.

Kommunen har begränsade mandat att påverka detaljplanens omfattning och lokalisering trots sitt planmonopol då kommunen ofta inte är markägare. **Fastighetsägaren måste vara inkluderad.** Utrymmet i vad som kan regleras i en detaljplan är också begränsat (4kap PBL). Önskvärt vore dock om **lokala åtgärdsplaner för vattenförekomster** fanns, eftersom sådana skulle kunna ge **ytterligare stöd** i bedömningar av åtgärder och ge ytterligare underlag till att bedöma exploateringsmöjligheter i närheten av olika vattenförekomster. Det krävs också ett strategiskt arbete för att hantera och åtgärda påverkan på vattenförekomster.

Kommunala fiskevårdsplaner

Noterat: Ett flertal kommuner i Gävleborg har fiskevårdsplaner. Oklart om de utvärderats och uppdaterats på systematiskt sätt.

Fiskevårdsplaner utifrån åtgärdsprogrammet för vatten perspektiv

- ➔ Fiskevårdsplanerna är direkta och indirekta åtgärds-katalysatorer i arbetet med fysiska åtgärder men även till några administrativa åtgärder. De bidrar till flera åtgärder (som exempelvis Trafikverkets åtgärd 1 & Lst åtg 3) och de bidrar långsiktigt till kommunernas övergripande vattenförvaltningsarbete.
- ➔ Dessutom bidrar en väl implementerad fiskevårdsplan till arbete med klimatanpassning och till flera miljömål.

Medskick

från utbildningen ”Kommunernas roll i vattenförvaltningen”

- ❖ Vattenförvaltningen och kommunens arbete **utgår från recipientens, vattendragets, status**. Hur vattnet ”mår” styr vilka åtgärder som behövs
- ❖ att nödvändigt för ett framgångsrikt arbete är **att det finns ansvariga grupper och personer** (till exempel vattengrupp och vattenstrateg)
- ❖ att det är **ekonomiskt klokt att arbeta förebyggande** med vattenfrågor
- ❖ att arbeta med åtgärderna enligt vattendirektivet **är ett lagkrav**, som måste göras, det går inte att välja bort

Tips!

- HaV har en kalender där utbildningar och digitala möten annonseras. Klickbar länk nedan:

[Kalender - Om oss - Havs- och vattenmyndigheten \(havochvatten.se\)](https://havochvatten.se)

- Stöd i vattenplaneringen finns att få från projektet LIFE IP Rich Waters:

<https://www.vattenplanering.se/mer-stod/>

- Rich Waters projektet arrangerar föredrag och utbildningar. Håll utkik här:

<https://www.richwaters.se/events/>

vattenplanering.se/mer-stod/

www.richwaters.se > Kontakta oss > A st

Ange sökord

Start Om vattenplanering ▾ Handbok ▾ Mer stöd Kommunal vattendokument

Start > Mer stöd

Mer stöd

Under projekttiden 2017-2024 erbjuder LIFE IP Rich Waters stöd till kommuner i vattenplaneringsarbetet. Är du i behov av stöd? Hör av dig via e-post, så kontaktar vi dig!

Vem kan söka stöd?

I första hand kommuner i Norra Östersjöns vattendistrikt, i andra hand övriga kommuner, intresseorganisationer, vattenvårdsförbund, vattenråd eller andra som arbetar med vattenplaneringsfrågor både praktiskt och strategiskt.

Vilket stöd kan du få?

Ni kanske behöver nya ögon på en projektplanering, hjälp med organisatoriska frågor eller argument för att utveckla vattenarbetet?

Ni söker kanske kontakt med andra kommuner som är i liknande situation eller är intresserade av projektpartners?

Vi hjälper er efter bästa förmåga med stort och smått!

- Genomgång av och diskussioner om arbetsmodell för strategisk vattenplanering.
- Projektplanering.
- Processkartläggning.
- Workshopledning - planering eller att hålla i workshops.
- Projektutveckling.
- Förmedling av kontakter med andra kommuner.

Ingen kostnad

Vi tar ingen kostnad för stödet. Kostnader för personal och för eventuella resor och liknande bekostar Rich Waters-projektet.

Hör av dig!

Svara på dessa frågor i ett mejl till projektledningen för LIFE IP Rich Waters. richwaters.vastmanland@lansstyrelsen.se

- Vad ska du genomföra?

Lista med bra länkar

- Åtgärdsprogram för vatten Bottenhavets vattendistrikt 2022- 2027: [Länk till webbsida](#)
- VattenInformationsSystem Sverige (VISS):
<https://viss.lansstyrelsen.se/>
- Lär mer om åtgärder (kartmaterial som exempelvis Övergödningskartan) [Länk till webbsida](#)
- Strategisk Kommunal Vattenplanering: [webbsida med vägledande information](#)
- Handbok om strategisk kommunal vattenplanering: [Länk till publikation](#)
- LIFE IP Rich Waters: [Startsida - LIFE IP Rich Waters](#)